

Vlaamse Reguleringsinstantie
voor de Elektriciteits- en Gasmarkt

Vlaamse Reguleringsinstantie voor de Elektriciteits- en Gasmarkt
North Plaza B
Koning Albert II- laan 7
B - 1210 BRUSSEL
e-mail : info@vreg.be
tel. : +32 2 553 13 53
fax : +32 2 553 13 50
web : www.vreg.be

**De Vlaamse elektriciteits- en gasmarkt tijdens
het derde kwartaal van 2002**

**Derde marktrapport van de Vlaamse Reguleringsinstantie voor de
Elektriciteits- en Gasmarkt**

14 november 2002

De Vlaamse elektriciteits- en gasmarkt tijdens het derde kwartaal van 2002

Inhoudstafel

INLEIDING DOOR DE VOORZITTER.....	3
DEEL 1 HET KADER VAN DE VLAAMSE ENERGIEMARKT.....	5
1. DE ELEKTRICITEITSMARKT.....	5
1.1 Welke weg legt elektriciteit af?	5
1.2 De productie van elektriciteit.....	5
1.3 Invoer/uitvoer van elektriciteit.....	8
1.3.1 Import van elektriciteit in België en Europa.....	8
1.3.2 Toekomstverwachtingen	9
1.3.3 Knelpunten.....	9
1.4 Marktwerking in de elektriciteitsvoorziening.....	9
1.4.1 De rol van energiemarkten	9
1.4.2 Overzicht van de voornaamst Europese Elektriciteitsbeurzen:.....	11
1.5 Groenestroomcertificaten	11
1.6 Kalender voor de opening van de elektriciteitsmarkt in Vlaanderen:.....	13
2. DE ONTWIKKELING VAN DE VLAAMSE AARDGASMARKT	14
2.1 Kalender voor opening van de gasmarkt in Vlaanderen:.....	15
DEEL 2 RESULTATEN VAN DE DERDE VREG-MARKTBEVRAGING.....	16
1. METHODOLOGIE.....	16
2. RESULTATEN VAN DE DERDE MARKTBEVRAGING.....	17
2.1 Actieve leveranciers – spreiding over de netwerken	17
2.2 Aantal leveranciers	19
2.3 Marktaandeelen	19
2.4 Contractduur en prijsevolutie	20
3. ANTWOORDEN VAN LEVERANCIERS EN DISTRIBUTIENETBEHEERDERS OP DE OPEN VRAGEN	21
3.1 Antwoorden van de leveranciers	21
3.2. Antwoorden van de distributienetbeheerders.....	22
3.3 Besluit:	23
4. BESLUITEN.....	23

De Vlaamse elektriciteits- en gasmarkt tijdens het derde kwartaal van 2002

Inleiding door de Voorzitter

Vlaanderen staat aan de vooravond van de vrijmaking van een belangrijke groep van de elektriciteits- en gasafnemers. Op het ogenblik zijn slechts de elektriciteitsafnemers die meer dan 1 GWh per jaar verbruiken op basis van het verbruik op de locatie en met inbegrip van zelfopwekking, in aanmerking komende afnemers. Voor aardgas zijn er nog geen in aanmerking komende afnemers op het distributienet¹. Het aantal Vlaamse energiegebruikers dat vrij zijn leverancier kan kiezen is dan ook beperkt tot een 2.500-tal aansluitingen. Deze afnemers staan wel in voor een belangrijk deel van de verbruikte energie. Voor het jaar 2002 beperken de VREG-rapporten zich dus noodgedwongen tot de elektriciteitsmarkt.

Op 1 januari 2003 zullen ook de eindafnemers met een aansluitvermogen op het distributienet en op de locatie van meer dan of gelijk aan 56 kVA in aanmerking komende afnemers worden. Het gaat dan om zo'n 35.000-tal aansluitingen. Tegelijk zullen de 300 grootste Vlaamse afnemers van aardgas (de afnemers die meer dan 1 miljoen m³ aardgas gebruiken) hun leverancier kunnen kiezen.

En tenslotte zullen vanaf 1 juli 2003 alle afnemers in Vlaanderen vrij hun elektriciteits- en gasleverancier kunnen kiezen. Het gaat dan om bijzonder grote aantallen afnemers: zo'n 3 miljoen aansluitingspunten voor elektriciteit en zo'n 1,4 miljoen aansluitingspunten voor gas. Aldus verloopt de vrijmaking van de aardgasmarkt in Vlaanderen synchroon met verdere stappen in de liberalisering van de elektriciteitsmarkt.

De Vlaamse Reguleringsinstantie voor de Elektriciteits- en Gasmarkt, de VREG, speelt een belangrijke rol in de vrijmaking van de Vlaamse elektriciteits- en gasmarkt. Ze bewaakt de transparantie op de elektriciteits- en gasmarkt en maakt vrije concurrentie mogelijk binnen het wettelijk kader.

De VREG heeft in haar aanpak van open communicatie naar de markt, een campagne gestart via kanalen die gericht zijn naar de gebruikersgroep die op 1 januari vrij komt. Het doel was om een objectieve stem te laten klinken tussen het commerciële geweld via de media in de afgelopen periode. De VREG kreeg veel vragen om verduidelijking over de Vlaamse elektriciteits- en gasmarkt. Hierop werd ingegaan door in dit rapport een situatieschets op te nemen over de vrijmaking van de Vlaamse energiemarkt met verwijzingen naar de Europese context. De vrijmaking van de energiemarkt is immers een boeiend, maar ook complex en voor veel mensen verwarrend proces

De Vlaamse energiemarkt kende met het verdwijnen van de leverancier SourcePower NV op 30 september 2002 een nieuw feit. De vrees dat dit een negatief licht zou werpen op het proces van de vrijmaking van de energiemarkt bleek ongegrond omdat, door het optreden van de VREG, mogelijke onzekerheid over bevoorrading werd weggenomen. De afnemers van SourcePower bleven bevoorrad aan voorwaarden die marktconform waren en konden op korte termijn een nieuw contract afsluiten met een leverancier die ze vrij konden kiezen.

Dit voorval toonde ook aan dat het verdwijnen van leveranciers – een onvermijdelijk fenomeen in een vrijgemaakte markt – geen beletsel vormt voor de werking van die markt en zelfs positieve input kan leveren voor alle marktactoren in hun strategische beslissingen en aanpak.

¹ Enkel de afnemers met een verbruik vanaf 5 miljoen m³ aardgas per jaar aangesloten op het vervoernet zijn op het ogenblik in aanmerking komende afnemers en dit als gevolg van de federale vrijmakingkalender, aangezien Vlaanderen niet bevoegd is voor de regulering van het aardgasvervoernet.

Ten slotte vraagt de lezer die de activiteiten van de VREG op de voet gevolgd heeft zich misschien af waarom nooit een VREG-rapport m.b.t. het tweede kwartaal van dit jaar gepubliceerd werd. Dit rapport is wel opgemaakt, maar hieruit bleek dat de cijfergegevens teveel "ruis" bevatten om er zonder meer mee uit te pakken. Helaas bleek dit ook het geval in het eerste rapport, waar een aantal gegevens onvoldoende vergelijkbaar waren om er de correcte conclusies uit te kunnen trekken. Door de vakantieperiode bleek de tijd nodig om de gegevens van het tweede rapport correct op te vragen zo lang uit te vallen dat de actualiteitswaarde van het rapport hierdoor sterk ondermijnd werd. De VREG besloot dit rapport dan ook niet te verspreiden.

André Pictoel,
Voorzitter VREG

1. De elektriciteitsmarkt

1.1 Welke weg legt elektriciteit af?

Elektriciteit wordt opgewekt door de producenten en via hoogspanningsleidingen vervoerd naar de distributienetten. Via deze distributienetten wordt de elektriciteit verdeeld naar huishoudelijke klanten, KMO's, industriële klanten en overheden.

Productie

In België zijn Electrabel en SPE de belangrijkste producenten van elektriciteit. De producenten worden op geen enkele manier onderworpen aan prijscontroles.

Hoogspanningsnet

Vanuit de elektriciteitscentrales wordt de opgewekte elektriciteit aan het transmissienet geleverd. Het beheer van dit transmissienet wordt verzorgd door Elia.

Distributienet

De elektriciteit wordt overgezet naar lagere spanningsniveaus voor de verdere distributie. Deze distributie gebeurt via de onder- en bovengrondse netten die beheerd worden door de distributienetbeheerders aangeduid door de VREG.

Afnehmer

In de geliberaliseerde markt, kunnen enkel vergunde leveranciers de elektriciteit leveren aan de eindafnemers die al vrij hun leverancier mogen kiezen.

1.2 De productie van elektriciteit

België kent drie types van elektriciteitsproducenten: de producenten-verdelers, de zelfproducenten en de autonome generatoren:

- in 2001 was 97,7% van de Belgische productie in handen van de *producenten-verdelers*: het overgrote deel van de Belgische elektriciteitscentrales zijn eigendom van CPTe, een samenwerking tussen Electrabel (91,5%) en SPE (8,5%).
- 1,8% van de elektriciteit werd geproduceerd door *zelfproducenten* om in hun eigen behoeften te voorzien.
- De resterende 0,5% is afkomstig van *autonome generatoren*. Zij verkopen de elektriciteit die zij produceren als nevenproduct.

Voor Vlaanderen zijn deze percentages sterk gelijklopend.

De evolutie van de Belgische elektriciteitsproductie & -consumptie wordt weergegeven in Tabel 1.

Tabel 1: Evolutie Belgische elektriciteitsproductie & -consumptie

	<i>Bruto-productie</i>	<i>Netto-productie</i>	<i>Productie-piek</i>	<i>Opge-vraagde energie</i>	<i>Energie-verbruik</i>	<i>Consump-tiepiek</i>
Jaartal	GWh	GWh	MW	GWh	GWh	MW
1940	4.361,7	4.071,7				
1950	8.860,9	8.268,2				
1960	15.152,1	14.118,1				
1970	30.523,3	28.960,4		29.337,0	27.709,0	
1980	53.643,3	51.015,4		47.647,0	44.895,0	
1990	70.846,5	67.161,5		62.607,9	59.107,2	
1995	74.427,5	70.630,8	11.743,0	73.521,4	69.829,4	11.757,0
1996	76.147,4	72.358,7	11.279,0	75.282,6	71.405,0	12.000,0
1997	78.891,7	75.078,8	11.972,0	77.067,5	73.320,5	12.505,0
1998	83.241,2	79.492,4	12.442,0	79.421,4	75.527,3	12.653,0
1999	84.521,3	80.850,8	12.941,0	80.182,6	76.050,4	12.769,0
2000	83.894,0	80.159,6	12.543,0	82.848,0	79.166,2	12.653,0
2001	79.692,1	76.084,9	12.251,0	83.570,7	79.815,7	12.953,0

Bron: BFE & EMIS

Terminologie:

Nettoproductie = brutoproductie – verbruik van de hulpdiensten (= alle apparatuur en machines die de normale werking van de elektriciteitscentrales moet garanderen) ;

Opgevraagde energie = nettoproductie + saldo in-/uitvoer – energie verbruikt voor het oppompen;

Energieverbruik = opgevraagde energie – verliezen bij transport en distributie.

Uit de statistieken blijkt dat in het midden van de vorige eeuw de elektriciteitsproductie in een tijdsspanne van 10 jaar telkens verdubbelde. Vanaf de jaren '70 is dit niet meer het geval. Sinds 1999 daalt de productie, in 2001 zelfs met 5%. De elektriciteitsconsumptie daarentegen, gaat nog steeds in stijgende lijn.

Volgens UCTE (Union for the Co-ordination of Transmission of Electricity) bedraagt de productie voor het eerste semester van 2002 ongeveer 38.961 GWh. Het is echter onduidelijk of het hier om bruto- dan wel om netto gegevens gaat.

De netto geproduceerde elektrische energie per gewest wordt weergegeven in Tabel 2.

Tabel 2: Netto geproduceerde elektrische energie per gewest

Gewest	1990	%	2000	%	2001	%
Vlaams Gewest	37.560,0	55,9	46.466,2	58,0	45.571,7	59,9
Waals Gewest	29.339,0	43,7	33.439,1	41,7	30.184,6	39,7
Brussels Hoofdst.	262,4	0,4	254,3	0,3	328,6	0,4
Totaal	67.161,4	100,0	80.159,6	100,0	76.084,9	100,0

Bron: BFE

Het Vlaamse Gewest neemt dus 3/5de van de Belgische productie voor zijn rekening. Zijn aandeel neemt jaarlijks toe, ten koste van het Waalse gedeelte.

In Tabel 3 wordt de Belgische elektriciteitsproductie, uitgesplitst per energiebron, uitgezet tegenover de andere Europese landen. Uit de tabel blijkt dat België binnen de EU op een 8ste plaats terecht komt voor wat betreft het volume van de elektriciteitsproductie. Deze productie hangt enerzijds nauw samen met de binnenlandse consumptie, aangezien elektriciteit niet kan gestockeerd worden, en anderzijds met de afzetmogelijkheden in het buitenland. Wat dit laatste aspect betreft, kunnen we stellen dat België de laatste 10 jaar - en zeker de laatste jaren - steeds meer evolueert naar een netto invoerder van elektriciteit.

Tabel 3: Vergelijking België – Europese Unie, globaal en per energiebron – Cijfers 2000

<i>Land</i>	<i>Totaal GWh</i>	<i>Kern- energie %</i>	<i>Klassiek thermisch %</i>	<i>Hydrau- lisch %</i>	<i>Andere %</i>
België	80.160	57,1	40,8	2,1	0,0
Denemarken	34.641	0,0	87,1	0,1	12,8
Duitsland	533.552	30,1	63,3	4,8	1,8
Finland	67.292	32,1	46,3	21,5	0,1
Frankrijk	516.673	76,5	9,7	13,8	0,0
Griekenland	49.863	0,0	90,9	8,2	0,9
Ierland	22.775	0,0	93,9	5,0	1,1
Italië	263.623	0,0	79,1	19,1	1,9
Luxemburg	1.147	0,0	23,3	74,5	2,2
Nederland	85.951	4,3	94,6	0,1	1,0
Oostenrijk	60.300	0,0	28,5	71,4	0,1
Portugal	42.215	0,0	72,0	27,4	0,6
Spanje	215.216	27,8	55,4	14,6	2,2
Verenigd Koninkrijk	358.639	21,8	75,8	2,1	0,3
Zweden	142.041	38,6	6,2	54,9	0,3
Europese Unie	2.474.088	33,1	52,0	13,8	1,1

Bron: Eurostat + BFE

De vergelijking per energiebron levert zeer verschillende profielen op. Frankrijk is koploper voor wat betreft het percentage kernenergie. België volgt op de tweede plaats.

Buurland en gasproducent Nederland moet het vooral hebben van de klassieke thermische centrales, net als Denemarken, Griekenland en Ierland. Maar ook voor België blijft dit een belangrijke energiebron.

Op het gebied van elektriciteit opgewekt door water- of windkracht of andere alternatieve manieren, bengelt België aan het staartje van de groep.

De Belgische situatie zal er binnen enkele decennia wellicht heel anders uitzien. Er ligt immers een wetsontwerp op tafel met betrekking tot de uitstap uit kernenergie. Het voorstel houdt in dat alle Belgische kerncentrales verplicht moeten sluiten 40 jaar na hun ingebruikname. In de praktijk zal dan de eerste centrale haar deuren sluiten in 2015, de laatste in 2025. Daarenboven werd een moratorium ingesteld op de bouw van nieuwe kerncentrales. Het zal iedereen duidelijk wezen dat er dringend werk gemaakt moet worden van alternatieven.

Gezien de voorraden van de primaire grondstoffen evenmin onuitputtelijk zijn, stimuleert de Vlaamse regering de productie van groene stroom. Een tweede reden om over te stappen naar groene stroom, is de ratificatie van het Kyoto-protocol door het Vlaamse Gewest in januari 2002. Hiermee verbindt het Vlaamse Gewest er zich in eerste instantie toe om in de periode 2002-2005 haar totale uitstoot van broeikasgassen terug te dringen naar het niveau van 1990. Het betreft hier een tussentijdse stabilisatiedoelstelling in de aanloop naar de Belgische 7,5%-reductiedoelstelling.

Verschillende studies wijzen erop dat de toekomstige energiemix wellicht zal moeten bestaan uit de 3 volgende ingrediënten:

1. Het terugdringen van de vraag naar elektriciteit, ondermeer via het opleggen van REG-verplichtingen
2. Overschakeling op hernieuwbare energiebronnen: wind, zon, waterkracht, biomassa
3. Investeren in hoogrendementsenergiecentrales om de schaarse primaire grondstoffen zo efficiënt mogelijk om te zetten naar energie (STEG, WKK, ...)

1.3 Invoer/uitvoer van elektriciteit

Elektriciteit heeft een aantal zeer specifieke kenmerken:

- Het kan slechts zeer beperkt worden opgeslagen;
- Het verplaatst zich ongeveer met de snelheid van het licht;
- Het volgt de weg van de minste weerstand.

Een goed beheer van de energiestromen is daarom noodzakelijk. Vraag en aanbod moeten steeds in evenwicht zijn. Dit wordt bemoeilijkt doordat het verbruik (de vraag) grote schommelingen ondergaat.

Het transmissienet bestaat uit luchtlijnen en ondergrondse kabels met een spanning van 380 tot 20kV. De 380 kV-lijnen vormen de ruggengraat van het Belgische en Europese net. Langs deze lijnen verlopen de internationale transits (energiestromen).

Het Belgische net maakt deel uit van het Europese transmissienet. Er zijn verbindingen met Nederland en Frankrijk, die voornamelijk op 380 kV worden uitgebaat. Een probleem waarmee een land als België kampt, is dit van de "kringstromen", elektriciteitsstromen die ongecontroleerd en onbeheersbaar over het Belgische transmissienet vloeien als gevolg van internationale energiebewegingen. Het internationale netwerk bestaat immers uit een aaneenschakeling van nationale netwerken die met elkaar verbonden zijn. Precies deze verbindingen of interconnecties vormen zwakke schakels. Bovendien ligt België centraal waardoor er heel wat flows (energiestromen) via België passeren. Stroom kan dus worden in- en uitgevoerd. De samenwerking tussen de Europese netbeheerders verloopt via de koepelorganisaties ETSO en UCTE.

In de vrije markt wordt de prijs van elektriciteit bepaald door de balans tussen vraag en aanbod. Het is dus belangrijk te weten in welke mate invoer van elektriciteit uit het buitenland mogelijk is, en aan welke prijs.

Welke reserve of overcapaciteit aan productiemiddelen bestaat er in een aantal Europese landen? In welke mate is deze reserve reeds gereserveerd (b.v.b. voor het opvangen van uitval van elektriciteitscentrales, het opvangen van groei in de toekomst, ...)? Is het mogelijk deze capaciteit in te voeren in Vlaanderen? Wat zijn knelpunten?

1.3.1 Import van elektriciteit in België en Europa

België is sterk afhankelijk van import voor het dekken van de vraag naar elektriciteit. België voert ongeveer 10% van zijn elektrische energie in. Import naar België en Vlaanderen gebeurt voornamelijk via Frankrijk, maar ook via Duitsland (via Nederland) en Nederland. Er is ook beperkte uitvoer naar Luxemburg en naar Nederland.

In de nabije toekomst is België aangewezen op:

- de interconnecties met het buitenland
- bouw van nieuwe productie-eenheden
- aandelen in buitenlandse productie-eenheden en
- lange termijn importcontracten

om de verzekerde dekking van de vraag naar elektriciteit te garanderen. Nederland en Italië zijn, nog meer dan België, de grote importeurs.

Frankrijk daarentegen is de grote exporteur in Europa. Er is een aanzienlijke uitvoer naar alle buurlanden, waardoor kandidaat-afnemers in Vlaanderen en België in concurrentie staan met afnemers in Duitsland, Zwitserland, Italië, Spanje en Groot-Brittannië en door transit via deze landen de rest van Europa.

Zwitserland is de tweede belangrijke exporteur. Nordel (de Scandinavische landen) exporteert ook. Duitsland is netto quasi perfect in balans. Het is wel een belangrijk doorvoerland, met vooral import uit Frankrijk en Tsjechië en export naar Nederland en Luxemburg.

1.3.2 Toekomstverwachtingen

De productiemarge in Frankrijk daalt in de nabije toekomst. Van de Nordel landen is de aanwezigheid van voldoende productiecapaciteit gekend. Het probleem is daar de afhankelijkheid van neerslag, vanwege het hoge aandeel van hydro-productie.

België en Nederland blijven naar alle verwachting ook op langere termijn afhankelijk van import.

Globaal genomen is er in Europa geen tekort aan productiecapaciteit, maar de veiligheidsmarge tussen productie en verbruik daalt wel. De beschikbare reserve zal dan ook gemakkelijk een markt vinden. De exporterende productiemaatschappijen zullen met andere woorden bij voorkeur exporteren naar die landen met de hoogste marktprijzen.

1.3.3 Knelpunten

Eén van de knelpunten van import en export is congestie. Congestie is een situatie waarin de capaciteit van een koppeling tussen nationale transmissienetten onvoldoende is om alle uit de internationale handel resulterende transacties te verwerken. Om de betrouwbaarheid van het Europese net op peil te houden is een uitwisseling van informatie en samenwerking tussen de transmissie-netbeheerders van cruciaal belang, vooral met het oog op de wisselende transactiepatronen en fysieke stromen in de voor een open markt kenmerkende nieuwe omstandigheden. Transmissie-netbeheerders moeten vooraf weten welke stromen zij op hun netwerk kunnen verwachten. De marktdeelnemers moeten informatie over de werkelijk beschikbare capaciteit ontvangen.

De importbeperkingen naar België situeren zich vooral aan de Franse grens. Aan de Nederlandse grens zijn geen importbeperkingen, gezien de dominante flow van Frankrijk via België naar Nederland.

Bij de beschikbare transmissiecapaciteit moet nog rekening worden gehouden met lange termijn reserveringen. Deze bestaan enerzijds aan de Frans-Belgische grens voor import naar België en anderzijds voor import naar Nederland vanuit België of Duitsland.

Verwacht wordt dat opstoppingen bij de internationale grenzen in de komende tien jaar een belangrijke beperking zullen blijven vormen voor een vrije handel in elektriciteit tussen bepaalde Europese regio's. Dit komt niet alleen door een toenemend stroomvolume, maar ook door veranderingen in de stroompatronen. Investerings- of aanpassingen aan het systeembeheer kunnen de transmissiecapaciteit verhogen.

Bron: "Studie naar de invoercapaciteit van elektriciteit in Vlaanderen", door Professor Ronnie Belmans en Peter Van Roy (Energie Instituut, KUL) in opdracht van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie, www.europa.eu.int en www.elia.be.

1.4 Marktwerking in de elektriciteitsvoorziening

1.4.1 De rol van energiemarkten

Wanneer een elektriciteitsproducent een overschot aan capaciteit heeft is het voordelig voor hem om dat gedeelte nog te kunnen verkopen. Producenten verkopen elektriciteit aan leveranciers², traders en andere producenten. Noteer wel dat dit laatste in Vlaanderen uiteraard zeer beperkt is gezien de

² In Vlaanderen ben je een leverancier wanneer je elektriciteit verkoopt aan eindklanten.

dominante positie van Electrabel op de productiemarkt. Bij een productieoverschot moeten ze telkens op zoek gaan naar een tegenpartij die deze elektriciteit wil kopen. Wanneer een leverancier een tekort aan elektriciteit moet opvangen moet hij op zoek naar een producent, trader of andere leverancier met een overschot om zo de behoeften van zijn klanten te voldoen. Op de Vlaamse markt zal een leverancier zonder eigen productiecapaciteit in de meeste gevallen moeten aankopen bij Electrabel. Wanneer twee partijen elkaar vinden sluiten zij een bilateraal contract voor de levering van elektriciteit, waarbij de ene partij verplicht is elektriciteit te kopen of te verkopen tegen een vooraf vastgestelde prijs aan de andere partij. Deze contracten kunnen slaan op een verkoop de volgende dag (day-ahead contract) of in de toekomst (forward contract) voor een bepaalde periode. Dit is uiteraard een vrij gesloten en rigide vorm van handel tussen professionele partijen die elkaar zeer goed moeten kennen EN vertrouwen.

Om de verhandelbaarheid van elektriciteit te vergroten kunnen de verschillende partijen van de sector zich organiseren in elektriciteitsmarkten. Een marktplaats waar al deze partijen (producenten, traders en leveranciers) bij elkaar gebracht worden en waar dit soort bilaterale contracten verhandeld wordt noemt men een Over The Counter markt (OTC-markt). Op deze markt staan de partijen met elkaar in verbinding via telefoons en beeldschermen en verstrekken internationale onafhankelijke bedrijven (bv. Platts, Dow Jones en Argus) informatie.

Aangezien forward contracten 'op maat gemaakt' zijn is het moeilijker om een tegenpartij te vinden. Wanneer een forward contract meer gestandaardiseerd wordt opgesteld noemt men dit een future. Futures zijn voorzien van vooraf vastgelegde leveringsdatum, -locatie en hoeveelheid. Deze standaardisatie vergroot de verhandelbaarheid en liquiditeit aanzienlijk en maakt het gemakkelijker om ze te verhandelen op elektriciteitsbeursen. Deze zijn meestal georganiseerd in twee markten afhankelijk van de termijn van levering: de spot markt en de forward markt.

- Op de spotmarkt worden gestandaardiseerde contracten voor levering gedurende de komende 24 uur verhandeld.
- Op de forward markt verhandelt men contracten voor levering tot zelfs meerdere jaren.

De voordelen van een elektriciteitsbeurs liggen in het feit dat er één centrale plaats is waar een partij, anoniem, aan de hand van een transparante prijs elektriciteit kan verhandelen. De zekerheid van levering en/of betaling wordt ook gegarandeerd door de tussenkomst van een clearinghouse: een onafhankelijke instantie die optreedt als centrale tegenpartij. Het clearinghouse werkt hiervoor met een systeem van waarborgen die gevraagd worden aan de partijen die handelen op de beurs, aan de hand waarvan zij de prijsverschillen tussen aan- en verkoop vereffent.

De verhandelde elektriciteit op de spotmarkt moet momenteel effectief geleverd worden (tenzij de elektriciteit voor leveringsdatum terug doorverkocht wordt, maar de tijdspanne waarin dit kan gebeuren is klein). De vraag rijst of de handel in elektriciteit altijd een fysieke levering moet inhouden? Kan men d.m.v. financiële producten, productie in het ene land ruilen voor productie in een ander land? De volgende producten, die eveneens op deze markten worden verhandeld, kunnen hier een oplossing voor bieden:

- **Swaps:** hierbij ruilen twee verschillende partijen hun blootstellingen aan specifieke (prijs)risico's gedurende een vaste periode. Dit instrument wordt vaak gebruikt als risico dekking (hedging).
- **Opties:** Bij aankoop van een optie heb je het recht een bepaalde hoeveelheid elektriciteit tegen een bepaalde prijs te kopen (call optie) of te verkopen (put optie) waarbij de leveringsdatum, -locatie en hoeveelheid vastligt.

Een goede marktwerking is onder meer afhankelijk van het aantal spelers op een beurs. Hoe groter het aantal partijen dat elektriciteit verhandelt op een elektriciteitsbeurs, hoe groter de liquiditeit. De aanwezigheid van 1 of enkele dominante spelers kan eveneens een marktverstoringe werking hebben. Bij een gebrek aan liquiditeit kunnen deze omwille van hun verhandelde volume een substantiële invloed uitoefenen op de prijs en de markt eigenlijk manipuleren. Dat dit een reëel probleem is blijkt uit het feit dat bijna alle regulatoren die te maken hebben met een beurs een onderzoek gestart zijn naar de 'market power' van dominante spelers.

Een elektriciteitsbeurs zorgt ook niet noodzakelijk voor lagere prijzen omdat de marktpartijen extra risico's lopen (in een onvoldoende liquide markt kan een grote prijsvolatiliteit ontstaan) en deze natuurlijk moeten worden doorgerekend. Algemene elementen die de elektriciteitsprijs beïnvloeden zijn de vraag, de beschikbaarheid van opwekcapaciteit, brandstofkosten en andere productiekosten.

Tot nu toe zijn de bestaande elektriciteitsbeurzen ook voornamelijk gericht op de binnenlandse markt. Dit vloeit voort uit het ontbreken van een echt Europees elektriciteitsnetwerk. Elektriciteitsverkoop over de grenzen heen op een elektriciteitsbeurs hangt dus impliciet samen met de beschikbare import- en exportcapaciteit tussen het land en zijn buurlanden. Zoals aangegeven zouden sommige producten die geen fysieke levering inhouden hier eventueel een oplossing bieden, doch momenteel is het gebruik ervan quasi onbestaande.

1.4.2 Overzicht van de voornaamst Europese Elektriciteitsbeurzen:

- APX – Amsterdam Power Exchange (<http://www.apx.nl/>): Benelux beurs
- EXAA - Austrian Energy Exchange (<http://www.exaa.at/cms/4/>)
- EEX - European Energy Exchange AG (http://www.eex.de/index_e.asp): Duitse beurs
- Powernext SA (<http://www.powernext.fr/>): Franse elektriciteitsbeurs
- NETA – New Electricity Trading Arrangement (<http://www.incogroup.com/neta1.html>)
Elektriciteitsbeurs voor Engeland, Wales en Schotland.
- Nord Pool – The Nordic Power Exchange (<http://www.nordpool.no/>)

1.5 Groenestroomcertificaten

Het elektriciteitsdecreet van 17/7/2000 verplicht elektriciteitsleveranciers om jaarlijks een minimumaandeel van de elektriciteitsverkoop aan hun klanten te betrekken uit hernieuwbare energiebronnen, zoals windenergie en biomassa.

Er is daarom een systeem van groenestroomcertificaten (GSC) opgenomen in het elektriciteitsdecreet. Deze certificaten worden toegekend voor de productie van elektriciteit in Vlaanderen uit volgende hernieuwbare energiebronnen: windenergie, waterkracht, zonne-energie, biogas, stortgas, mest en biomassa. Het systeem van de GSC bestaat enerzijds uit een verplichting voor leveranciers om voor een minimumaandeel groene stroom te zorgen en anderzijds uit de mogelijkheid voor producenten van groene stroom om GSC aan te vragen bij de VREG.

Dit minimumaandeel bedraagt (op het ogenblik) 1,4% in 2002, 2,05% in 2003, 3% in 2004 en 5% in 2010. Er wordt echter gewerkt aan een aanpassing van deze cijfers, o.a. omdat nu ook de leveranciers met afnemers die op het transmissienet aangesloten zijn aan deze verplichting zullen moeten voldoen.

Een leverancier kan aan de verplichting van het decreet voldoen door zelf groene stroom te produceren of door GSC aan te kopen op de markt. Voor een leverancier van elektriciteit is de opbouw van "groene" productiecapaciteit dus interessant, omdat hij bij de VREG GSC kan bekomen ten belope van de opgewekte groene stroom. Indien supplementaire (dwz. meer dan het minimumaandeel dat de betrokken leverancier moet inleveren) certificaten verkregen worden, kunnen die verkocht worden aan andere leveranciers of gebruikt worden om groene stroom rechtstreeks te verkopen aan eindafnemers, onder de benaming "groene stroom". Groenestroomcertificaten worden toegekend per schijf van 1.000 kWh en zijn vrij verhandelbaar.

Als de leveranciers te weinig GSC (t.o.v. van hun minimumaandeel) bij de VREG inleveren, dan moeten ze een boete betalen. Voor het tekort aan GSC t.o.v. de leveringen in 2002 (in te leveren voor 31 maart '03) bedraagt die boete 75 euro, voor leveringen in 2003 bedraagt de boete 100 euro en vanaf 2004 zal die 125 euro bedragen per ontbrekend certificaat. De geïnde boetes worden gestort in

het Hernieuwbaar Energiefonds, dat gebruikt wordt om bijkomende groenestroomprojecten aan te moedigen.

Indien een leverancier elektriciteit wil verkopen onder de benaming "groene stroom", heeft hij hiervoor groenestroomcertificaten nodig bovenop de in het kader van de verplichting bij de VREG ingeleverde GSC. Elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen (ongeacht of hij als "groene stroom" verkocht wordt of niet) wordt gratis vervoerd over het distributienet.

Een bijkomende reden om te investeren in groene stroom is de beperkte invoer van gecertificeerde groene stroom uit andere landen. Buitenlandse certificaten worden immers enkel aanvaard voor de verkoop van elektriciteit onder de benaming "groene stroom" als ze uit een land komen met een verplichting inzake een minimum aandeel groene stroom. Buitenlandse GSC tellen niet mee om te voldoen aan de Vlaamse certificatenverplichting. Dit is consistent met de bedoelingen van de Vlaamse regering: die wilde de potentiële kopers van groene stroom uit het buitenland verzekeren dat ze, als ze elektriciteit kopen onder de benaming "groene stroom", effectief bijdragen aan de stijging van de productie van groene stroom.

31 maart 2003 is voor elektriciteitsleveranciers de eerste deadline voor het inleveren van groenestroomcertificaten om te voldoen aan hun certificatenverplichting voor 2002. Opdat een productie-installatie voor elektriciteit in aanmerking zou komen voor groenestroomcertificaten, moet de VREG de installatie goedgekeurd hebben. 43 installaties hebben een dergelijke goedkeuring. Van enkele andere is de aanvraag nog in behandeling. Een overzicht van het aantal erkende groenestroominstallaties per technologie vindt u in Tabel 4.

Tabel 4: Overzicht van het aantal erkende groenestroominstallaties en geïnstalleerd vermogen dat in aanmerking komt voor Vlaamse groenestroomcertificaten, per technologie.

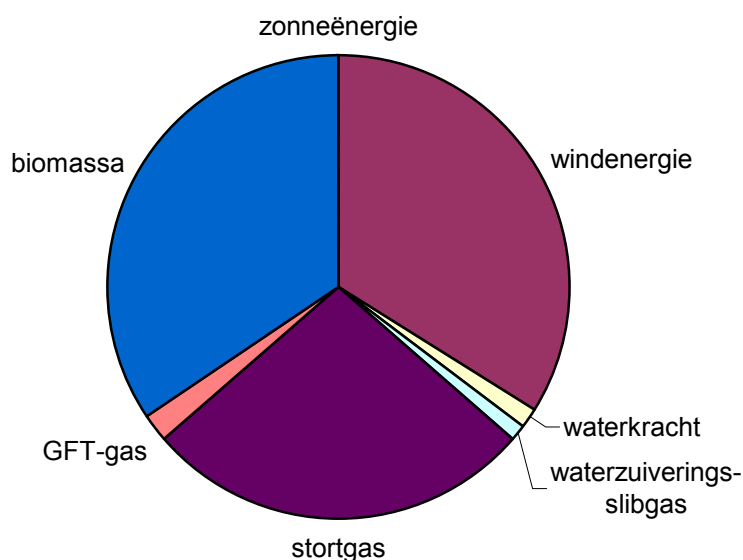
	<i>Aantal installaties die in aanmerking komen voor Vlaamse GSC</i>	<i>Geïnstalleerd vermogen in Vlaanderen dat in aanmerking komt voor GSC [kW]</i>
PV-installaties	5	11
Windparken	13	28.820
Watermolens	5	296
Slibgasinstallaties	7	1.775
Stortgasinstallaties	11	5.215
GFT-gasinstallatie	1	660
Biomassa-installatie	1	14.400
Totaal	43	51.177

Tot en met september zijn er in 2002 in Vlaanderen 90.768 groenestroomcertificaten uitgereikt, voornamelijk aan producenten van elektriciteit uit wind, biogas en biomassa. Na een voorzichtige start van het systeem, steeg iedere maand het maandelijkse aantal uitgereikte certificaten, omdat steeds meer producenten een aanvraag indienden en omdat steeds meer groenestroominstallaties in werking traden. Tabel 5 geeft een overzicht van het aantal uitgereikte groenestroomcertificaten.

Tabel 5: Overzicht van het aantal uitgereikte groenestroomcertificaten in Vlaanderen tijdens de eerste 9 maanden van 2002

Technologie	Aantal uitgereikte GSC in 2002	Gemiddeld aantal uitgereikte GSC per maand	Aantal uitgereikte GSC september 2002
Zonne-energie	4	0,5	0
Windenergie	30.646	3.405	5.008
Waterkracht	1.256	140	150
Slibgas	1.052	117	145
Stortgas	24.863	2.763	3.957
GFT-gas	1.770	197	210
Biomassa	31.177	3.464	4.851
totaal	90.768	10.085	14.321

Aantal uitgereikte certificaten 2002 per technologie (t.e.m. september)

1.6 Kalender voor de opening van de elektriciteitsmarkt in Vlaanderen:

Verbruikscategorie	verbruik in GWh	aantal afnemers
<= 100 GWh	15.372	38
40 GWh < X < 100 GWh	2.404	40
<i>totaal volume en aantal afnemers vrij vanaf 31/12/2000</i>	<i>17.776</i>	<i>78</i>
20 GWh < X < 40 GWh	2.684	96
10 GWh < X < 20 GWh	2.323	168
1 GWh < X < 10 GWh	5.881	2.273
<i>totaal volume en aantal afnemers vrij vanaf 1/01/2002</i>	<i>28.664</i>	<i>2.615</i>
250 MWh < X < 1 GWh	2.631	6.030
50 MWh < X < 250 MWh	2.857	33.431
< 50 MWh	14.176	2.992.147
<i>totaal volume en aantal afnemers vrij vanaf 1/07/2003</i>	<i>48.328</i>	<i>3.034.223</i>

Bron: BFE (cijfers 1999)

2. De ontwikkeling van de Vlaamse aardgasmarkt

Zoals al eerder aangehaald, telt Vlaanderen op het ogenblik geen in aanmerking komende afnemers op het distributienet. Enkel de afnemers met een verbruik vanaf 5 miljoen m³ aardgas per jaar aangesloten op het vervoernet zijn op het ogenblik in aanmerking komende afnemers en dit als gevolg van de federale vrijmakingkalender, aangezien Vlaanderen niet bevoegd is voor het aardgasvervoernet.

Het laattijdig verschijnen van het uitvoeringsbesluit betreffende de inwerkingtreding van de bepalingen van het Aardgasdecreet en het uitvoeringsbesluit houdende de organisatie van de gasmarkt³, noodzaakt de VREG op het ogenblik tot het in ijlt tempo behandelen van aanvragen voor een leveringsvergunning voor aardgas. Tot op het ogenblik van publicatie van deze uitvoeringsbesluiten, ontbrak immers de wettelijke basis voor het in behandeling nemen van deze aanvragen. Om tijd te winnen, had de VREG zich bereid verklaard om voorlopige dossiers te aanvaarden, die hoewel ze slechts een informeel karakter hadden, al een onderzoek van een aantal elementen toelieten.

Op dit ogenblik heeft de VREG 6 aanvraagdossiers voor het bekomen van een leveringsvergunning van aardgas via het distributienet in het Vlaams Gewest in behandeling. Nog eens twee dossiers zijn aangekondigd voor de nabije toekomst. Daarnaast zullen een aantal van de huidige vergunde leveranciers van elektriciteit op termijn ook actief willen worden in de levering van aardgas. Deze situatie biedt dus ook al gunstige perspectieven op de ontwikkeling van reële concurrentie in de Vlaamse aardgasmarkt op distributieniveau.

De VREG zal zoveel mogelijk analoge maatregelen treffen en regelgeving uitvaardigen en toepassen in de aardgasmarkt als deze die bestaan in de elektriciteitsmarkt. Onmiddellijk na de inwerkingtreding van de uitvoeringsbesluiten werd de beslissing getroffen die de huidige intercommunales die instaan voor aardgasdistributie tijdelijk aanduidt als beheerders voor de aardgasdistributienetten⁴. De procedure voor de aanwijzing van de distributienetbeheerders wordt zo snel mogelijk opgestart. Hoewel de procedure voor het inventariseren en informeren van de op 1 januari 2003 in aanmerking komende aardgasafnemers strikt genomen niet meer volledig kan gevolgd worden, worden de betrokken bedrijven aangeschreven door hun intercommunales en wordt zoveel mogelijk naar analogie met de vrijmaking van de elektriciteitsmarkt gewerkt.

Voor het opstellen van het technisch reglement distributie gas werd niet gewacht op de uitvoeringsbesluiten. Dit technisch reglement werd goedgekeurd op 15 oktober en is al sinds 16 oktober te raadplegen op de VREG-website. Het treedt in werking op 1 december, dus vóór de vrijmaking van de Vlaamse aardgasmarkt een feit is. Ook hier streeft de VREG naar een maximale analogie met het Technisch reglement distributie elektriciteit.

³ Beiden werden op 18 oktober 2002 in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd.

⁴ Beslissing van de VREG tot aanduiding van de voorlopige aardgasnetbeheerders overeenkomstig artikel 55 van het besluit van de Vlaamse regering van 11 oktober 2002 houdende de organisatie van de aardgasmarkt van 28 oktober 2002.

2.1 Kalender voor opening van de gasmarkt in Vlaanderen:

Verbruikscategorie	verbruik in GJ	aantal afnemers
boven 15 mln m ³	7.000.000	8
5 mln < X < 15 mln m ³	9.700.000	30
1 mln < X < 5 mln m ³	21.800.000	260
<i>totaal volume en aantal afnemers vrij vanaf 1 januari 2003</i>	<i>38.500.000</i>	<i>298</i>
300,000 < X < 1 mln m ³	12.800.000	600
100.000 < X < 300,000 m ³	9.800.000	1.400
25.000 < X < 100,000 m ³	11.300.000	5.500
< 25.000 m ³ ⁵	104.300.000	1.300.000
<i>totaal volume en aantal afnemers vrij vanaf 1 juli 2003</i>	<i>138.200.000</i>	<i>1.307.798</i>

Bron: Figas (cijfers 1999)

⁵ Dit cijfer telt gebouwen met verschillende woningen als 1 aansluitpunt. Het aantal gezinnen dat afnemer is van aardgas in zulke gebouwen kan op ongeveer 100.000 geschat worden. Dit brengt het totaal aantal in aanmerking komende afnemers vanaf 1 juli 2003 op ongeveer 1,4 miljoen.

1. Methodologie

Bij het beoordelen van een markt in volle liberalisering kan men uitgaan van de *theoretische* openingsgraad. In dit rapport proberen we echter een antwoord te bieden op de vraag "is er effectief concurrentie op de vrije markt?". Daarvoor moeten we zowel de ontwikkeling als de effectiviteit van de concurrentie op de markt meten. De ontwikkeling van concurrentie op de markt is een dynamisch proces, dat gekenmerkt wordt door veranderingen in structuur, gedrag en prestaties, zodat het nodig is hiervoor een hele reeks indicatoren te hanteren.

Het geven van een overzicht van de actuele stand van zaken in de Vlaamse energiemarkt gebeurt het best door het bundelen van alle relevante verzamelde informatie en deze te duiden vanuit de praktijkkennis van de reguleringsinstantie.

Een tweede argument is de terugkoppeling die door het rapport uit de markt verkregen wordt, waardoor de VREG haar adviserende rol naar de Vlaamse Regering beter kan invullen. De VREG is zich bewust van het belang van overleg met alle marktpartijen en zet zich in om dit overleg te bevorderen.

Dit rapport concentreert zich op de vrijgemaakte markt. Het gaat dus niet in op de nog gebonden klanten, die pas op 1 januari en 1 juli volgend jaar vrij hun leveranciers zullen kunnen kiezen.

Dit rapport is gebaseerd op de resultaten van een bevraging van de leveranciers en van de distributienetbeheerders. Voor het eerst maakte de VREG hierbij gebruik van een elektronisch enquêteformulier, maar stelde het gebruik van dit formulier niet verplicht. Toch maakten reeds 14 van de 17 bevroegde DNB's en 10 van de 12 bevroegde leveranciers gebruik van dit formulier. Hierdoor werden heel wat vergissingen en misverstanden vermeden.

Al de gestelde vragen hadden betrekking op de periode tussen 1 juli 2002 en 30 september 2002. We peilden uitsluitend naar de in aanmerking komende afnemers op het Vlaamse grondgebied, die beleverd worden via netten op een nominale spanning lager of gelijk aan 70 kV.

Volgende houders van een leveringsvergunning stuurden onze derde vragenlijst ingevuld terug: Electrabel N.V., Electrabel Customer Solutions N.V., Luminus N.V., EDF, Ecopower C.V.B.A., SPE N.V., WattPlus B.V.B.A., Elektriciteitsbedrijf Merksplas B.V.B.A., RWE Plus Belgium N.V., RWE Solutions A.G., Nuon ET&W B.V. en TotalfinaElf Gas & Power North Europe S.A..

Niet al deze bedrijven zijn actieve leveranciers. Zo leverden Ecopower C.V.B.A., SPE N.V., Nuon ET&W B.V. en TotalfinaElf Gas & Power North Europe S.A. niet in de beschouwde periode.

Essent Energy Trading BV werd vergund op 17 september en werd als dusdanig nog niet ondervraagd over het derde trimester, gezien het zeer onwaarschijnlijk was dat zij nog voor eind september zouden leveren.

SourcePower NV werd nog wel aangeschreven maar heeft, gezien de omstandigheden, geen antwoord meer verstuurd. Toch werd SourcePower opgenomen in de resultaten voor het derde trimester, waarbij de resultaten van de tweede bevraging zo nauwkeurig mogelijk geëxtrapoleerd werden naar het derde trimester.

Alle distributienetbeheerders verleenden hun medewerking.

Naast een reeks vragen met een kwantitatieve inslag, die hun weerslag vonden in dit rapport in de vorm van de tabellen, werden aan leveranciers en distributienetbeheerders ook een reeks kwalitatieve, open vragen gesteld, net als in de vragenlijsten van vorige bevragingen. Deze vragen peilen naar de barrières die de leveranciers en distributienetbeheerders ondervinden op weg naar de vrije Vlaamse energiemarkt en de administratieve context van de vrijgemaakte markt. Het feit dat deze vragen vanaf het eerste VREG-rapport ongewijzigd bleven, laat toe de perceptie bij de marktpartijen van de problemen die de jonge en nog onvolgroeide markt ondervindt op te volgen. Het

is tegelijk een toetssteen voor de activiteit van de VREG, vermits het opruimen van een maximum aan barrières voor de vrije marktwerking een centraal element is in de VREG-opdracht. Natuurlijk hebben een groot aantal van de gesignaleerde problemen betrekking op elementen die niet onder de bevoegdheid van de VREG vallen, en soms zelfs niet opgelost kunnen worden door eender welke regulator.

Het feit dat de distributienetbeheerders geen nieuwe problemen of barrières meer gemeld hebben in deze enquête, sterkt het geloof van de VREG dat haar activiteiten beginnen bij te dragen tot het brengen van meer duidelijkheid en zekerheid in de markt.

In dit en andere rapporten m.b.t. het jaar 2002 wordt nog geen aandacht besteed aan de vraagkant van de markt, maar werd essentieel de aanbodskant ondervraagd en dus in kaart gebracht. In latere versies van dit rapport zal een luik m.b.t. de perceptie van de afnemers opgenomen worden.

2. Resultaten van de derde marktbevraging

2.1 Actieve leveranciers – spreiding over de netwerken

In de door dit derde VREG-rapport bestreken periode (1 juli tot en met 30 september) waren er uiteindelijk 14 houders van een leveringsvergunning. Zoals al hierboven opgemerkt waren niet alle 14 actief als leverancier in de beschouwde periode. Ook de geografische spreiding van de actieve leveranciers is eerder onevenwichtig, zoals blijkt uit volgende tabel:

Tabel 6: Spreiding van de actieve leveranciers en % van het aantal in aanmerking komende afnemers in het grondgebied van de distributienetbeheerder⁶

<i>Distributienetbeheerder</i>	<i>Actieve leveranciers op 30/9/02</i>	<i>Actieve leveranciers op 1/10/02 (dus exclusief SourcePower)</i>	<i>% toegangspunten</i>
AGEM	2	2	0,12%
GASELWEST	6	5	18,34%
Gemeentelijke regie Essen Gem.Elektriciteitsbedrijf Izegem (ETIZ)	2	2	0,17%
Gemeentelijk havenbedrijf Antwerpen	4	4	0,67%
IMEA	3	2	2,79%
IMEWO	5	4	7,40%
INTERELECTRA	6	5	16,30%
INTERGEM	5	4	13,76%
INTERMOSANE°	4	3	7,32%
IVEG	0	0	0,00%
IVEKA	2	2	1,25%
IVERLEK	6	5	12,52%
PBE	5	4	12,10%
SIBELGAS	2	2	1,21%
VEM Nijlen Zelzate (Vosselaar)	4	3	2,29%
WVEM	2	2	0,17%
	3	2	3,62%

° de bevraging beperkte zich tot het deel van het distributienet dat in Vlaanderen ligt.

⁶ We maken hier abstractie van Elia, dat een aantal afnemers bedient via aansluitingen op 70 kV, 36 kV en/of 26 kV. Deze afnemers situeren zich in heel Vlaanderen, zodat Elia niet relevant is voor de oefening i.v.m. de dekkingsgraad van de distributienetbeheerders die 2, 3 of meer actieve leveranciers op hun grondgebied hebben.

Relateren we het aantal actieve leveranciers per distributienetbeheerder aan het aantal in aanmerking komende afnemers dat via elk distributienet bediend wordt, dan valt uit de tabel af te leiden dat het percentage in aanmerking komende elektriciteitsafnemers (uitgedrukt in toegangspunten) dat kan kiezen uit meer dan 3 leveranciers, ruim 90% bedraagt in het derde kwartaal. Dit is een indicator dat het overgrote deel van de Vlaamse in aanmerking komende afnemers een beroep kan doen op meerdere elkaar beconcurrerende leveranciers. Omdat Electrabel met twee (weliswaar autonome) entiteiten actief is (Electrabel N.V. en Electrabel Customer Solutions N.V.) is de aanwezigheid van 3 actieve leveranciers immers onvoldoende om in alle gevallen van reële concurrentie te kunnen spreken. Zulke situatie kan immers in de praktijk neerkomen op een duopolie.

Door het wegvallen van SourcePower, daalt dit percentage op 1 oktober 2002 dadelijk naar 81%. Aangezien de afnemers van Sourcepower sindsdien vrijwel allemaal een nieuw contract met een leverancier sloten, zal het rapport m.b.t. het vierde kwartaal van 2002 wellicht significante verschuivingen laten zien wat betreft het marktaandeel van een aantal leveranciers. Het valt verder te hopen dat het cijfer van 81% hierdoor opnieuw zal oplopen tot een waarde in lijn met het tweede kwartaal, boven 90%.

Het verdwijnen van SourcePower betekent een (tijdelijke?) tegenslag voor de indicator van het aantal afnemers dat een reële keuze heeft tussen concurrerende leveranciers

Naast het percentage van afnemers dat een reële keuze heeft tussen verschillende elkaar beconcurrerende leveranciers, is het interessant even in detail stil te staan bij de geografische spreiding van de leveranciers. Tabel 7 geeft een overzicht van de leveranciers die op het ogenblik actief zijn via elk distributienetwerk. Dit houdt geenszins in dat een leverancier niet in staat zou zijn via andere distributienetwerken te leveren dan deze die in de tabel opgenomen werden. De tabel biedt slechts een momentopname en geeft geen indicatie over het geografische bereik dat een leverancier potentieel kan bestrijken.

Tabel 7: Actieve leveranciers per deelgebied op 30/9/02

<i>DNB</i>	<i>Eco-power</i>	<i>Elec-trabel</i>	<i>ECS</i>	<i>EDF</i>	<i>Merks-plas</i>	<i>Lumi-nus</i>	<i>Nuon</i>	<i>RWE+</i>	<i>RWE Solutions</i>	<i>Sour-ce Power</i>	<i>SPE</i>	<i>Total Fina Elf</i>	<i>Watt+</i>
Elia		x								x	x		
GASELWEST		x	x			x		x		x			x
Essen						x			x				
ETIZ			x			x		x	x	x			
AGEM					x	x							
Havenbedrijf			x			x				x			
IMEA		x	x			x		x		x			
IMEWO		x	x	x		x		x		x			
INTERELECTRA			x			x		x	x	x			
INTERGEM			x			x		x		x			
IVEG			x			x							
IVEKA		x	x			x		x		x			x
IVERLEK		x	x			x		x		x			
PBE			x			x							
SIBELGAS		x	x			x				x			
VEM			x			x							
WVEM			x			x				x			

2.2 Aantal leveranciers

De evolutie van het aantal (potentiële) aanbieders op een markt is vanzelfsprekend een andere belangrijke indicator voor de concurrentiele toestand op de betrokken markt. Voor het eerst werd de Vlaamse energiemarkt geconfronteerd met het wegvallen van een leverancier. De lijst van houders van een leveringsvergunning voor elektriciteit groeide in het derde kwartaal ook aan. Er werden leveringsvergunningen toegekend aan Elektriciteitsbedrijf Merksplas (EBEM), RWE Solutions, TotalfinaElf Power & Gas en Essent Energy Trading.

Naast de 13 leveranciers die op 1 oktober over een leveringsvergunning beschikten, en de 2 leveringsvergunningen die in de loop van oktober uitgereikt werden aan E.ON Belgium N.V. en aan REMU Levering B.V., zijn nog 3 aanvragen voor het bekomen van een leveringsvergunning voor elektriciteit in behandeling bij de VREG. Deze situatie biedt nog steeds perspectief op reële concurrentie tussen een voldoende groot aantal onafhankelijke leveranciers op de Vlaamse distributiemarkt voor elektriciteit, zelfs al bevat de lijst van de houders van een leveringsvergunning een aantal "dubbeltellingen" (2 Electrabel's, 2 RWE's) en een reeks "slapende" vergunningen (SPE, Ecopower, Nuon ET&W,...).

Er is nog steeds perspectief op groei van het aantal leveranciers. Hierdoor is er een voldoende groot aantal onafhankelijke leveranciers op de Vlaamse elektriciteitsmarkt aanwezig om een concurrentiele markt te hebben, ook na het verdwijnen van SourcePower

2.3 Marktaandeelen

Kijken we naar de marktaandeelen van de verschillende leveranciers, dan zien we nog steeds een sterk uiteenlopende situatie naargelang we het marktaandeel per leverancier uitdrukken in geleverde hoeveelheden energie (tabel 8). of in aantal afnemers (tabel 9)

Tabel 8: Marktaandeelen uitgedrukt in geleverde elektrische energie

Leverancier	eerste kwartaal 2002	tweede kwartaal 2002	derde kwartaal 2002
EBEM	0,03%	0,03%	0,03%
EDF	0,10%	0,10%	0,10%
Electrabel Customer Solutions NV	28,62%	29,75%	29,78%
Electrabel NV	55,53%	54,95%	54,24%
Luminus NV	11,02%	10,60%	10,52%
RWE Plus Belgium	0,68%	0,68%	0,67%
RWE Solutions AG	1,76%	1,38%	1,83%
Sourcepower.Net NV	2,26%	2,32%	2,33%
Watt Plus	0,00%	0,19%	0,50%
Ecopower	0,00%	0,00%	0,00%
Nuon Energy Trade & Wholesale	0,00%	0,00%	0,00%
SPE	0,00%	0,00%	0,00%
TotalFinaElf Gas & Power	0,00%	0,00%	0,00%
Totaal	100,00%	100,00%	100,00%

Tabel 9: Marktaandelen uitgedrukt in aantal in aanmerking komende afnemers (toegangspunten)

<i>Leverancier</i>	<i>eerste kwartaal 2002</i>	<i>tweede kwartaal 2002</i>	<i>derde kwartaal 2002</i>
EBEM	0,16%	0,16%	0,16%
EDF	0,04%	0,04%	0,04%
Electrabel Customer Solutions NV	64,52%	64,77%	64,46%
Electrabel NV	10,18%	10,00%	9,92%
Luminus NV	21,02%	21,01%	21,28%
RWE Plus Belgium	1,02%	1,01%	1,00%
RWE Solutions AG	0,31%	0,27%	0,27%
Sourcepower.Net NV	2,75%	2,70%	2,71%
Watt Plus	0,00%	0,04%	0,16%
Ecopower	0,00%	0,00%	0,00%
Nuon Energy Trade & Wholesale	0,00%	0,00%	0,00%
SPE	0,00%	0,00%	0,00%
TotalFinaElf Gas & Power	0,00%	0,00%	0,00%
Totaal	100,00%	100,00%	100,00%

Er kan dus niet ontkend worden dat de markt nog steeds zeer sterk geconcentreerd is. Ook is er geen echte verschuiving in marktaandelen ten opzichte van het eerste en tweede kwartaal van 2002 vast te stellen. In het vierde kwartaal zou het wegvallen van SourcePower, waardoor diens klanten een nieuwe leverancierskeuze moesten maken, zoals al opgemerkt werd, wel eens tot significante verschuivingen in marktaandelen kunnen leiden.

Prijsvoordeel, dienstverlening, betrouwbaarheid en bevoorrading van alle afnamepunten binnen het bedrijf door eenzelfde leverancier werden opgegeven als de voornaamste beweegredenen om te switchen van leverancier.

2.4 Contractduur en prijsevolutie

De gehanteerde looptijd van de contracten met in aanmerking komende afnemers bedraagt 1 tot 5 jaar. De gemiddelde contractduur van 3,5 jaar is blijkbaar het gevolg van uiteenlopende praktijken. De nieuwkomer-leveranciers blijken meestal contracten af te sluiten voor één jaar. De traditionele leverancier hanteert contracten van langere duur.

Het verschil tussen de looptijd van de contracten die afgesloten worden door de verschillende leveranciers is een aandachtspunt voor de VREG. Aan de vooravond van nieuwe belangrijke stappen in de vrijmaking heeft het vastleggen van grote hoeveelheden afnemers door middel van langlopende contracten mogelijk een negatieve invloed op de vrijmaking van de elektriciteitsmarkt

Over de prijsevolutie werd onvoldoende informatie verzameld om een algemene conclusie te trekken. De door de leveranciers opgegeven cijfers zijn zeer uiteenlopend, waarschijnlijk als gevolg van het feit dat de huidige in aanmerking komende afnemers grootverbruikers zijn. Deze kunnen immers genieten van "op maat" gemaakte contracten. De VREG volgt de prijsevolutie van de contracten in de toekomst verder op en we hopen hierover de markt waardevolle informatie te kunnen aanbieden in latere marktrapporten.

Bemerk wel dat de cijfers van het eerste kwartaal van 2002 kunnen verschillen van deze die in het eerste VREG-rapport vermeld werden aangezien sommige verstrekte gegevens naar aanleiding van onze tweede en derde vragenlijst gecorrigeerd werden.

Wat de gegevens van SourcePower betreft, werden voor het derde kwartaal de cijfers van het tweede kwartaal hernomen. Gezien bij de stopzetting van hun activiteit 70 afnemers een nieuwe leverancier moesten zoeken, hetgeen overeenkomt met het aantal afnemers dat SourcePower in het tweede kwartaal beleverde, leek dit ons de beste benadering van de werkelijkheid.

3. Antwoorden van leveranciers en distributienetbeheerders op de open vragen

Ter aanvulling van de kwantitatieve elementen uit de bevraging geven we hieronder de reacties van de ondervraagde marktpartijen op de kwalitatieve vragen uit de bevraging. We hebben hierbij de nog relevante opmerkingen uit de vorige rapporten aangevuld met de nieuwe elementen die in de bevraging met het oog op dit derde VREG-marktrapport vermeld werden.

3.1 Antwoorden van de leveranciers

Ervaart u het bestaan van toegangsbarrières op de markt? Zo ja, welke toegangsbarrières ziet u (in volgorde van belangrijkheid) en hoe kan hieraan volgens u tegemoetgekomen worden?

Antwoorden:

- Het voorlopige karakter van de distributietarieven creëert onzekerheid en intransparantie
 - Voorbeelden hiervan vormen de prijsverschillen tussen Nederland en Vlaanderen voor de toegang tot de distributienetten en het transmissienet;
 - Alsook de grote verschillen tussen de tarieven van de zuivere en de gemengde distributienetbeheerders (DNB's);
 - Onmogelijk te vergelijken tussen all-in aanbiedingen en offertes op commodity-prijs.
- Er is nog geen sprake van een goed ontwikkelde groothandelsmarkt voor elektriciteit, zodat er ook geen reële concurrentie onder binnenlandse producenten mogelijk is:
 - Dit ligt onder andere aan het CPTC-contract tussen SPE en Electrabel;
 - En de niet transparante toegang tot de voorhanden zijnde importcapaciteit;
 - Beperkingen van transmissiecapaciteit op de zuidgrens.
- Probleem van private lijnen bij grote afnemers.
- Er is geen klaarheid over het tempo en de inhoud van het Europees liberaliseringproces. Hierdoor wordt het transport over de landsgrenzen sterk gehinderd. Anderzijds vragen industriële afnemers steeds meer naar Europese offertes.
- De verplichting om Groenestroomcertificaten (GSC) neer te leggen.
- Er zijn nog geen GSC te koop, dit creëert onzekerheid over de toekomstige kostprijs.
- Er zijn nog steeds enkele uitvoeringsbesluiten in voorbereiding. Dit creëert onzekerheid.
- De grote complexiteit van de Belgische regelgeving, het bestaan van verschillende competente beleidsniveaus, het niet homogene karakter van de Belgische wetgevingen, het ontbreken van hiërarchie of "interfaces" tussen de wetgevingen.
- Het ontbreken van de gedragscode voor de DNB's, waardoor onzekerheid ontstaat over switching, maar ook over bvb. het aanbieden van REG-premies of op de lange baan schuiven van verzwaren of aansluiting als een afnemer wil overstappen op andere leverancier of dit reeds deed.
- Het ontbreken van garanties op strikte unbundling, onder andere het gevolg van de 5-jarige overgangperiode naar de nieuwe structuren van de DNB's.
- Gebrek aan coördinatie tussen de verschillende (groepen van) netbeheerders.
- De onzekerheid over de onafhankelijkheid van het op te richten meteringbedrijf.
- Het gebruik van de merknaam "Electrabel" door Electrabel Customer Solutions, de gemengde distributienetbeheerders (DNB's) en (wellicht) door het toekomstige meteringbedrijf.
- Bescherming van identificatiegegevens van (toekomstige) in aanmerking komende afnemers door DNB's.
- Onduidelijkheid over terugleververgoedingen voor hernieuwbare bronnen.
- Gebrek aan overeenstemming tussen DNB's over switching en toegangscontracten.
- Modaliteiten voor import van en gratis distributie van groene stroom (buitenlandse certificaten) voor levering aan afnemers (buiten quota) zijn onduidelijk.

- Beperkte mogelijkheden om elektriciteit aan te kopen op binnenlandse markt (dominantie Electrabel, beperkte productie SPE) en beperkte importmogelijkheden.
- Onduidelijkheid over toegangscontracten DNB's.
- Langlopende contracten gehanteerd door bepaalde leveranciers (gemiddeld 3,5 jaar, opzegbaar op 3 tot 6 maand, mits schadevergoeding) waarmee ze de markt vastleggen.
- Problemen bij het opvragen van de profielen bij de DNB's.

Suggesties:

- Het onmogelijk maken van "predatory pricing", waarbij een offerte van een nieuwe leverancier actief beantwoord wordt door de huidige leverancier van de klant, omdat deze weet heeft van het feit dat zijn klant benaderd werd.
- Strikt toezicht op de werking van de clearinghouses (waar de gegevensuitwisseling i.v.m. afnemers die van leverancier willen veranderen zal plaatsvinden).
- Het opstellen van een gedragscode voor het personeel van de DNB's en de leveranciers, die gedetailleerder is dan het opleggen van het "beroepsgeheim".
- Het opleggen van resultaatsverbintenissen aan de DNB's, ook inzake het garanderen van niet-discriminatoire toegang tot de distributienetten, bvb.
- Het aanpassen van de wet op de overheidsopdrachten aan de nieuwe situatie op de elektriciteitsmarkt.
- De afnemer zelf het toegangscontract laten tekenen (cfr. Nederland).
- Het uniformiseren van de distributienettarieven.
- Standaardisering van de toegangscontracten DNB's.
- Veiling van (virtuele) productiecapaciteit Electrabel.
- In Technisch reglement verbieden dat bvb. REG-premie aangeboden wordt als afnemers wil overstappen op andere leverancier of dat verzwaring aansluiting op lange baan geschoven wordt bij afnemer die dit reeds deed.
- Sterk en pro-actief toezicht op de distributienetbeheerders.

Hoe ervaart u de (administratieve) context van de vrijgemaakte elektriciteitsmarkt, in Vlaanderen, België en Europa? Welke problemen ziet u i.v.m. administratieve procedures (in volgorde van belangrijkheid) en hoe kan hieraan volgens u tegemoetgekomen worden?

Antwoorden:

- De moeilijke onderhandelingen tussen de leveranciers en Elia/DNB's rond de toegangscontracten, waarbij weinig of geen onderhandelingsruimte beschikbaar is.
- Het ontbreken van voldoende info over de evolutie en de ontwikkeling van het reguleringskader;
- Het ontbreken van Technische reglementen en distributienettarieven.
- Het bestaan van vragen bij de afnemers naar de inhoud en de draagwijdte van de toegangscontracten met de DNB's.

Suggesties:

- Het publiceren van de lijst van de toekomstige in aanmerking komende afnemers.
- Het oprichten van een gestructureerd overlegplatform met alle marktpartijen door de VREG.

3.2. Antwoorden van de distributienetbeheerders

Ervaat u het bestaan van toegangsbarrières op de markt? Zo ja: welke toegangsbarrières ziet u (in volgorde van belangrijkheid) en hoe kan hieraan volgens u tegemoetgekomen worden?

Hoe ervaart u de (administratieve) context van de vrijgemaakte elektriciteitsmarkt, in Vlaanderen, België en Europa? Welke problemen ziet u i.v.m. administratieve procedures (in volgorde van belangrijkheid) en hoe kan hieraan volgens u tegemoetgekomen worden?

Antwoorden:

- Het ontbreken van tariefstructuur en de definitieve tarieven voor de distributienetten.
- Het bestaan van onduidelijkheid over wie de erkende aardgasleveranciers zijn.
- Onduidelijkheid over de voorwaarden van de default leverancierregeling.
- Het bestaan van onduidelijkheden door nog ontbrekende regelgeving.
- De toename van de administratie weegt op de kosten.
- Het feit dat de nood aan meer info-uitwisseling leidt tot meer administratie.
- Er is nood aan een goede voorlichting van de afnemers, dubbele facturen (transport en levering) moeten vermeden worden.

Suggesties:

- Het oprichten van een gestructureerd overlegplatform met alle marktpartijen door de VREG.
- Dubbele rapportering voor VREG en CREG dient vermeden te worden.

3.3 Besluit:

Waar we in vorige rapporten nog sterke gelijklopende opmerkingen vanwege leveranciers en distributienetbeheerders konden vaststellen, zijn de opmerkingen van beide groepen marktpartijen nu duidelijk uit elkaar gegroeid. Het aantal commentaren van distributienetbeheerders is sterk afgenomen en er komen geen nieuwe meldingen van problemen of barrières meer bij.

Bij de leveranciers echter neemt het aantal commentaren nog steeds toe, worden nieuwe problemen en barrières gemeld en vervoegen nieuwe leveranciers de opmerkingen van ondernemingen die vroeger al over een leveringsvergunning beschikten. In het volgende VREG-marktrapport zullen we in detail ingaan op de opmerkingen die in de loop van 2002 vanuit de markt gemaakt werden.

4. Besluiten

Op basis van de gegevens verzameld bij de marktpartijen van de Vlaamse elektriciteitsmarkt m.b.t. het derde kwartaal van 2002, zoals die hier voorgesteld werden, kunnen volgende conclusies getrokken worden:

- Het verdwijnen van SourcePower was natuurlijk het opmerkelijkste feit van het kwartaal dat in dit rapport centraal staat. Hoewel onvermijdelijk in een vrije markt, is het wegvallen van een leverancier in een zo jonge markt een signaal dat onvermijdelijk onzekerheid en wantrouwen creëert, vooral bij de groep van afnemers die aan de vooravond staan van hun keuze voor een leverancier. Voor de VREG waren de gevolgen van de klanten van de betrokken leverancier de voornaamste zorg. Daarom heeft de VREG op 2 augustus geanticipeerd op de wettelijke regeling door de Vlaamse Regering via een "Noodleverancier"-regeling. De beslissing van 2 augustus 2002 voorziet een oplossing voor de klanten van een leverancier waarvan de leveringsvergunning ingetrokken wordt, of die in moeilijkheden komt en zijn verbintenissen t.o.v. zijn afnemers niet meer kan nakomen. Bij het wegvallen van een leverancier, meldt de VREG dit onmiddellijk aan de distributienetbeheerders. De betrokken netbeheerders dragen de klanten van de leverancier dan over aan een door hun aangeduide leverancier. Deze neemt onmiddellijk de taak van het leveren van elektriciteit aan de betrokken afnemers over.
- Het gebrek aan concurrentie op productieniveau in de Belgische elektriciteitsmarkt beperkt de mogelijkheden voor concurrentie op de Vlaamse distributiemarkt aanzienlijk. De beperkte importcapaciteit belemmert het alternatief om elektriciteit in te kopen in het buitenland. Indien verschillende leveranciers op de distributiemarkt actief zijn, maar quasi gedwongen zijn hun elektriciteit bij één en dezelfde producent aan te kopen, kan moeilijk sprake zijn van reële (prijs-)concurrentie tussen deze leveranciers.

- Een belangrijk deel van de vroeger gesignaleerde onzekerheden, barrières en drempels die drukten op de markt, werden intussen opgeruimd door acties van de wetgevers, de CREG en de VREG. De goedkeuring van de technische reglementen voor elektriciteits- en gasdistributie, het feit dat een aantal uitvoeringsbesluiten goedgekeurd werden en de aanwijzing van de distributienetbeheerders voor elektriciteit en de beslissing i.v.m. de noodleverancier⁷ maakt dat heel wat dingen duidelijker geworden zijn voor leveranciers, distributienetbeheerders en afnemers. Ook voor afnemers is onzekerheid immers de voornaamste reden om niet actief de vrijgemaakte markt op te gaan.
- Daarnaast nam de VREG een reeks beslissingen die van belang zijn voor de afnemers die in de toekomst in aanmerking komend worden. Ook voor deze groep afnemers heerste heel wat onzekerheid, o.a. wat betreft de concrete modaliteiten van de contracten die voortvloeien uit de toewijzing van afnemers die niet (tijdig) een keuze van een leverancier meedeelden. Ook hieraan heeft de VREG de afgelopen maanden veel tijd besteed.
- Over de concurrentiële toestand van de Vlaamse energiemarkt kunnen weinig echt nieuwe vaststellingen gedaan worden. Op de naweeën van het verdwijnen van SourcePower na, bleef de toestand van de markt ook in het derde kwartaal relatief stabiel. Binnen de kleine groep afnemers die reeds vrij zijn heerste een relatief grote stabiliteit, wat logisch is. Het maakt deel uit van een consolidatiefase. De leveranciers hebben de handen vol met het prospecteren van de volgende groep in aanmerking komende klanten. Naar alle waarschijnlijkheid zal dit ook in het vierde kwartaal van dit jaar nog het geval zijn, behalve de verschuivingen die teweeg gebracht werden door het wegvallen van SourcePower.
- Het feit dat het aantal leveringsvergunningen nog steeds stijgt, sterkt onze mening dat er nog steeds met vertrouwen kan uitgekeken worden naar de volgende stappen in de vrijmaking van de elektriciteitsmarkt. Een voldoende concurrentiële markt is mogelijk in Vlaanderen, hoewel de context op productie en importvlak en het feit dat een aantal marktrendsen, zoals de langlopende contracten afgesloten door bepaalde leveranciers, toch ook voor twijfel zorgen. De VREG heeft, net als de Vlaamse wetgever, lang niet alle elementen in handen om er zeker van te kunnen zijn dat de vrijmaking van de energiemarkt een succes zal worden voor de afnemers en de marktpartijen.

⁷ VREG-beslissing van 2 augustus 2002.